

TÁC ĐỘNG CỦA LOẠI HÌNH GIẢI TRÍ ĐẾN ĐẠO ĐỨC, LỐI SỐNG CỦA THANH THIẾU NIÊN

ThS. NGUYỄN TUẤN ANH
Viện Nghiên cứu Thanh niên

thông minh, máy tính bảng, đồng hồ tích hợp điện thoại... đã khiến cho các sản phẩm dịch vụ giải trí xuất hiện nhiều hơn, đặc biệt là các loại hình giải trí tương tác số hóa. Chỉ cần một thao tác đơn giản là có thể có được vô vàn thứ để khám phá, thư giãn, giải trí. Bởi vậy, những loại hình giải trí tiêu tốn thời gian như trước đây (chẳng hạn như đọc sách, báo, truyện in ấn, nghe nhạc bằng băng đĩa...) đã dần bị thay thế bởi các loại hình giải trí sử dụng các phương tiện công nghệ, phương tiện nghe nhìn trực quan (như sách báo, điện tử, nhạc trực tuyến,...). Điều này tạo nên sự đa dạng hóa các phương thức hoạt động của loại hình giải trí, làm phong phú thêm đời sống văn hóa, tinh thần của người dân nói chung và thanh thiếu niên nói riêng, tuy nhiên nó cũng góp phần làm thay đổi thói quen tiêu dùng, hưởng thụ văn hóa giải trí, từ đó cũng làm thay đổi cách nghĩ, cách nhìn nhận cũng như thay đổi nếp sống, sinh hoạt hàng ngày của thanh thiếu niên. Chẳng hạn, sự bùng nổ và cạnh tranh mạnh mẽ của các phương tiện nghe nhìn số hóa khiến hoạt động đọc bị mất bởi độc giả, nó khiến cho thanh thiếu niên "ngại" và "lười" đọc hơn, văn hóa đọc dần bị mai một.

Một trong những phương diện cần được nói đến trong phương thức hoạt động của các loại hình giải trí có ảnh hưởng trực tiếp và mạnh mẽ đến đời sống, lao động, học tập, giải trí của thanh thiếu niên đó là thời gian và cường độ sử dụng các loại hình giải trí. Thật vậy, nếu như các loại hình giải trí được sử dụng một cách khoa học, hợp lý thì không những nó làm cho thanh thiếu niên cảm thấy bớt căng thẳng lo âu sau những giờ làm việc; học tập căng thẳng, mà nó còn kích thích sự sáng tạo, phát triển trí tuệ của thanh thiếu niên.

Các loại hình giải trí đóng vai trò quan trọng trong việc tái sản xuất sức lao động, phát triển thể chất, tinh thần và cao hơn là xúc cảm thẩm mỹ cho thanh thiếu niên. Bên cạnh đó, các loại hình giải trí cũng có tác động đến đạo đức, lối sống của thanh thiếu niên biểu hiện ở nhiều mặt theo cả chiều hướng tích cực và tiêu cực. Việc thường thức các loại hình giải trí lành mạnh giúp thanh thiếu niên có những suy nghĩ, quan điểm, hành vi phù hợp với các giá trị, chuẩn mực, đạo đức xã hội, từ đó giáo dục các giá trị trị sống cho thanh thiếu niên, góp phần hình thành ở thanh thiếu niên một lối sống tích cực, lành mạnh.

Tác động từ mặt nội dung của loại hình giải trí

Các loại hình giải trí dành cho thanh thiếu niên ngày càng phát triển hơn với nhiều nội dung phong phú, đa dạng. Một số loại hình, hoạt động giải trí có nội dung lành mạnh, bổ ích, thiết thực thì có ý nghĩa quan trọng góp phần giáo dục, định hướng cho thanh thiếu niên hướng tới lối sống tích cực, lành mạnh. Tuy vậy, một số loại hình giải trí có nội dung xấu, không lành mạnh, đi ngược lại các giá trị, chuẩn mực xã

hội sẽ khiến cho quan niệm, nhận thức của thanh thiếu niên về các vấn đề trong cuộc sống bị sai lầm, lệch lạc, từ đó tạo nên những thái độ và hành vi tiêu cực trong cuộc sống, khó có thể được xã hội chấp nhận.

Mặt khác, thanh thiếu niên hiện nay nhu cầu tiếp cận và hưởng thụ các loại hình văn hóa giải trí khá lớn. Khi nhu cầu không được đáp ứng, mỗi cá nhân thanh thiếu niên sẽ tìm hướng tự sáng tạo, tự tổ chức các hoạt động giải trí để đáp ứng nhu cầu của mình. Các hoạt động này nếu không có sự định hướng về mặt nội dung cho phù hợp, không được quản lý một cách kịp thời, đúng mức thì sẽ trở nên phân tán dụng. Không ít trường hợp các loại hình hoạt động giải trí do thanh thiếu niên tự sáng tạo bị biến tướng thành những hoạt động tiêu cực, tác động xấu đến sự phát triển toàn diện của thanh thiếu niên.

Tác động từ mặt phương thức hoạt động của loại hình giải trí

Hiện nay, phương thức hoạt động của các loại hình giải trí ngày càng được phát triển và mở rộng. Sự phát triển của các phương tiện kỹ thuật hiện đại như: điện thoại

Tuy nhiên, hiện nay, do sức hấp dẫn của các loại hình và sự tiện lợi của các phương thức giải trí mà việc sử dụng các hình thức giải trí của thanh thiếu niên đôi khi rơi vào trạng thái mất kiểm soát, thậm chí, có hiện tượng "nghiện" như: Nghiện game online, nghiện xem phim online,... Cường độ sử dụng các loại hình giải trí quá nhiều sẽ làm cho thanh thiếu niên có tâm lý lười vận động, kém nhanh nhẹn và thiếu tinh táo, đó là một trong những biểu hiện không tốt ở lứa tuổi này khi mà thanh thiếu niên đang trong giai đoạn hoàn thiện và phát triển nhân cách.

Tác động từ mặt môi trường hoạt động của loại hình giải trí mà thanh niên tham gia

Về những điểm tích cực, toàn cầu hóa giúp mở rộng thị trường, tạo cơ hội cho sự phát triển của các loại hình giải trí, nhiều xu hướng giải trí của giới trẻ thế giới cũng được du nhập và phát triển tại Việt Nam, tạo điều kiện cho sự truyền bá, du nhập nhanh chóng của các loại hình văn hóa cũng như giúp thanh thiếu niên tiếp cận, cập nhật với nguồn thông tin, thị thức không lồ của nhân loại. Từ đó, tác động tích cực đến tư duy, lối sống của thanh thiếu niên, giúp họ trở nên linh hoạt, năng động, tư duy sắc bén hơn. Sự tham gia của thanh thiếu niên vào các hoạt động giải trí cũng có phần thay đổi. Trước kia nếu thanh thiếu niên chỉ tham gia vào các hoạt động giải trí đại trà khuôn, sáo mòn, đơn điệu thì nay là những hoạt động giải trí đa dạng, phong phú và hiện đại. Sự tác động của toàn cầu hóa làm hình thành trong thanh thiếu niên tính chủ động sáng tạo, độc lập trong suy nghĩ và hành động. Đồng thời, quá trình này cũng hình thành một số giá trị mới như tinh thần độc lập, tự chủ, khả năng quyết đoán, dám làm dám chịu trách nhiệm trong công việc. Toàn cầu hóa cũng tạo điều kiện thuận lợi cho việc mở rộng giao lưu văn hóa, khoa học, nắm bắt thông tin, tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại làm phong phú nền văn hóa dân tộc, nền tảng của việc xây dựng lối sống mới cho thanh thiếu niên.

Về những điểm tiêu cực, toàn cầu hóa có thể tạo ra nguy cơ lệ thuộc vào văn hóa từ đó tạo ra sự khủng hoảng lòng tin của thanh thiếu niên vào những giá trị nhân văn, khuyến

khích thanh thiếu niên chạy theo lối sống thực dụng, xa rời các giá trị truyền thống dân tộc. Đây là một trong những nguyên nhân làm nảy sinh thị hiếu giải trí không lành mạnh và lệch lạc; một bộ phận thanh thiếu niên có lối sống thực dụng, xa rời những giá trị đạo đức truyền thống; Thờ ơ, phai nhạt lý tưởng hoặc sống không có mục đích. Nhiều thanh thiếu niên sa vào lối sống tiêu dùng, lầy đống tiền, vật chất làm thước đo "giá trị"; Lựa chọn cách sống giải trí đơn thuần hưởng thụ, thực dụng. Điều này còn dẫn đến những hành vi giải trí thiếu lành mạnh trong thanh thiếu niên như: Đua xe, nghiện hút ma túy, chat sex,...

Cùng với sự phát triển khoa học công nghệ, nhu cầu giải trí của thanh thiếu niên cũng ngày một gia tăng. Các dịch vụ giải trí (địa điểm giải trí, cơ sở hạ tầng cho giải trí...) cũng tăng lên. Thành quả của cách mạng khoa học công nghệ đã làm cho tỉ lệ thời gian làm việc so với cuộc đời ngày càng nhỏ đi, còn thời gian dành cho nghỉ ngơi, giải trí hưởng thụ ngày càng nhiều lên. Thông qua internet và các phương tiện công nghệ hiện đại, thanh thiếu niên có thể mua bán vui chơi giải trí ngay tại nhà, cũng có thể vừa giải trí vừa làm việc... Khoa học công nghệ phát triển với tất cả các công cụ tiện ích đã máy móc hóa các hoạt động giải trí, khiến thanh thiếu niên nảy sinh tâm lý dựa dẫm vào tất cả và ít vận động thân thể. Sự phát triển của công nghệ đang ảnh hưởng mạnh mẽ đến thanh thiếu niên, hình thành ở họ những

thói quen và những khuôn mẫu mới trong cách sống và làm thay đổi nhận thức của họ. Một lối sống mới hình thành trong thanh thiếu niên, giúp họ trở nên mạnh dạn và tự tin hơn trong các giao tiếp của mình hơn là giao tiếp trực tiếp.

Những giá trị của nền văn minh công nghiệp, văn minh trí tuệ đã làm cho lối sống thanh thiếu niên không còn bó hẹp trong sinh hoạt và giao tiếp trong quy mô nhỏ (gia đình, làng xóm...) mà đã mở rộng theo nhu cầu văn hóa giải trí dưới các hình thức mới, như hoạt động câu lạc bộ, rạp chiếu phim, thưởng thức nghệ thuật thế giới. Tuy vậy, nhiều giá trị truyền thống trong các hoạt động giải trí của thanh thiếu niên đang bị mai một. Nhiều thanh thiếu niên hiện nay chạy theo lối chơi thời thượng, ưa vật chất, tuyệt đối hoá đồng tiền, sùng bái hàng ngoại và mang trong mình một cách nghĩ, cách sống không phù hợp với truyền thống dân tộc. Đôi khi thanh thiếu niên lựa chọn các loại hình giải trí không lành mạnh, không phù hợp với giá trị truyền thống dân tộc. Tâm lý và thói quen tiêu dùng của giới trẻ, cần tiêu dùng vật chất và tiêu dùng văn hóa đã có sự thay đổi nhiều so với trước. Hoạt động sản xuất dây chuyền hàng loạt đã tạo ra quá nhiều sản phẩm văn hóa, điều này có tác động đến tâm lý xã hội của thanh thiếu niên, đó là tâm lý tiêu dùng, tâm lý được phục vụ và được đáp ứng tất cả những nhu cầu trong cuộc sống, trong đó có nhu cầu giải trí.

